

Kielioppi ja luovuus

Heidi Niva, Tarja Heinonen, Anton Granvik sekä Konstruktiokielioppiiri

Conceptualising linguistic creativity in World Englishes

Marcus Callies (University of Bremen) & Turo Vartiainen (University of Helsinki)

This talk takes a World Englishes (WEs) perspective on the theoretical definition and empirical operationalization of linguistic creativity. Creativity as discussed in the WEs paradigm to date has typically been conceptualised as bilingual creativity (innovations/coinages and code-mixing) or literary creativity, but a firm theoretical grounding and operationalisation of creativity is lacking. We will explore the boundaries between productivity and creativity in view of the different norms that exist across varieties of English and discuss how creativity in WEs can be operationalised and measured by means of large-scale comparative corpus data. We will do so by drawing on a case study of selected instantiations (aka micro-constructions) of the Complex Modifier Construction as exemplified in (1).

- (1) a. The US Kobe Ribeye Steak was an excellent cut of the steak and it has a **melt-in-the-mouth texture**. (GloWbE: Singapore, Blog)
- b. The fish was unbelievably **melt-in-your-mouth tender and tasty**. (GloWbE: Philippines, General)

We suggest that in a WEs context, linguistic creativity can be operationalized as low-frequency, contextually motivated, and constructionally non-routine uses of linguistic forms relative to the norms of a given variety, which are nonetheless interpretable and interactionally licensed by speakers of that variety. It appears that the creative use of the micro-construction at hand in Southeast-Asian varieties of English is driven by the expressive quality of the micro-construction as well as a sub-register effect: almost all occurrences can be found in lifestyle writing such as food blogs and restaurant reviews that are characterised by a high tolerance for novelty and positive evaluation.

Luovuus sananmuodostuksessa

Tarja Heinonen (Kotimaisten kielten keskus)

Tässä esitelmässä käsitellään produktiivisuuden ja luovuuden ilmenemistä uusissa sanoissa. Viitekehyksenä on konstruktiokielioppi, jonka mukaan sanat ovat konstruktioita siinä kuin kieliopilliset rakenteetkin. Sanat on kuitenkin käytännössä tapana erottaa skemaattisista kieliopillisista konstruktioista (Haspelmath 2023: 4). Sanojen sisäistä rakennetta voi kuitenkin hahmottaa konstruktioina tai – kuten ISK:ssa (§ 148) – muotteina. Neologismit ovat ajankohtaisia, sillä leksikaalinen luovuus on parhaillaan teemana eurooppalaisessa ENEOLI-hankkeessa.

Esitelmässä käsitellään luovaa sananmuodostusta aineistolähtöisesti. Ensimmäiseksi suomen kielestä puhuttaessa tulee mieleen tietoinen sanaston luominen Lönnotista nykyaikaan. Tätä aluetta ovat kartoittaneet mm. Koukkunen 2023, Lauerma 2020, Pitkänen 2008 sekä Luonnon Tutkija -lehden teemanumeron 1/2018 kirjottajat (ks. Rikkinen 2018).

Käytettävissäni on myös Kotuksen sanatietokanta, johon on koottu paitsi uusien sanojen esiintymiä myös nk. sanaehdotuksia. Lisäksi olen koonnut havaintoja leikillisestä kielenkäytöstä ja runoista.

Pohdin aineistojen avulla luovuuden ja produktiivisuuden keskinäistä suhdetta (toisin sanoen E- ja F-luovuutta, vrt. Bergs 2019). Kieleen syntyy uusia sanoja ilman tietoista luovaa panosta, koska kielessä on produktiiveja malleja. Satunnaisempia sanamaisia tuotoksia syntyy lipsahduksista (Hokkanen 2001). Lapsen kielenomaksumisessa näkyy mallien vaikutus läpinäkyvästi, jos tuotokset eivät ole vakiintuneen sanaston mukaisia, esim. johdos *hyventää* (Laalo 2024). Johtimen produktiivisuus on asteittainen ilmiö ja riippuu mm. johdostyyppin kantasanojen tyyppifrekvenssistä ja semanttisesta liikkuma-alasta (Goldberg 2019: 62–63) sekä johdostyyppin suosiosta (Lauerma 2020). On myös kantasanatonta, äänteellisiä muotteja nk. ekspressiivisten sanojen muodostamiseksi (Koivisto 2013: 192–198). Nk. sanasulaumissa (*blends*) sanat taas juottuvat yhteen, esim. *suljunut* (< *sujunut* + *soljunut*; Hokkanen 2001: 110). Tietoisesti sulaumaa on käytetty podcast-suomennosehdotuksessa *puhjelma* (< *puhe* + *ohjelma*, sanaehdotus 2023).

Tietoisessa sanaston luomisessa mallin produktiivisuuden voidaan katsoa olevan käänteisessä suhteessa luovaan panokseen. Eri tekijät toimivat kuitenkin yhdessä. Esimerkiksi runoilija Henriikka Tavi on kehittänyt verbin *olista*, joka tarkoittaa nesteistä 'olla olemassa' (Tavi 2010: 48). *Olla*-verbi on upotettu ekspressiivisten (C)VCise-verbien muottiin (vrt. *solisee*, *pulisee* > *olisee*). Myös yhdyssanojen muodostuksessa voi olla monenlaista luovuutta, esim. *maitohampikka* (sieni), *entinsiivet* (saniaissuku).

Lähteet

- Bergs, A. (2019). What, if anything, is linguistic creativity? *Gestalt Theory* 41.2 (s. 173–183).
- ENEOLI = European Network On Lexical Innovation (<https://www.cost.eu/actions/CA22126/>; eneoli.eu).
- Goldberg, A. (2019). *Explain me this: Creativity, competition, and the partial productivity of constructions*. Princeton: Princeton University Press.
- Haspelmath, M. (2023). On what a construction is. *Constructions* 15.1. doi 10.24338/cons-539.
- Hokkanen, T. (2001). *Slips of the tongue. Errors, repairs, and a model*. Studia Fennica Linguistica 10. Helsinki: SKS.
- ISK = Hakulinen, A. – Vilkuna, M. – Korhonen, R. – Koivisto, V. – Heinonen, T. R. – Alho, I. (2004). *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: SKS.
- Koivisto, V. (2013). *Suomen sanojen rakenne*. Helsinki: SKS.
- Koukkunen, K. (2023). *Peltoveturi ja notkistelija. Unohdettujen sanojen kirja*. Helsinki: Aviator.
- Laalo, K. (2024). *Lapsenkielen uudissanat*. Helsinki: SKS. <https://oa.finlit.fi/books/m/10.21435/tl.291>
- Lauerma, P. (2020). Uudissanasto 80 ja sanojen jakauman muutokset. *Kielikello* 3/2020.
- Pitkänen, K. (2008). *Suomi kasvitieteen kieleksi. Elias Lönnrot termistön kehittäjänä*. Helsinki: SKS.
- Rikkinen, J. (2018). Suomenkielisten nimien lumoissa. [Pääkirjoitus.] *Luonnon Tutkija* 1/2018, 3.
- Tavi, H. (2010). *Sanakirja*. Helsinki: Poesia.

Creative Grammar as Dialogic Practice

Yoohee (Rachel) Kim (University of Jyväskylä)

This paper argues that teacher dialogic practice plays a key role in widening students' conceptual horizons for grammatical creativity. When grammar is taught through dialogic questioning (e.g., inviting learners to reason about verbs in terms of animacy or agency) rather than rule transmission, learners are invited to explore grammatical categories as meaning-based and negotiable. In this paper, grammatical creativity in early English as a Second Language (ESL) classrooms is a form of conceptual creativity where learners are encouraged to generate, test and refine understandings of grammatical categories through teacher-prompted dialogic inquiry. Drawing on classroom practices with young learners, the paper shows how dialogic grammar teaching enables creativity to emerge during the process of learning itself, as students reason, test intuitions and collaboratively construct grammatical understanding. The paper examines episodes in which grammatical categories are explored through teacher guided questions like "Is a verb alive?" A student responded, "Yes, because it moves." The subsequent discussion tested this hypothesis by considering verbs such as *sleep* and *grow* prompting learners to reconsider whether movement sufficiently defines the verb category. By foregrounding classroom dialogue as a site where grammatical creativity is co-constructed, the paper contributes a pedagogical and developmental perspective to current debates on creativity in grammar with implications for both linguistic theory and grammar teaching practices.

Kieliopillinen luovuus – innovaatio vai ei?

Heidi Niva (Helsingin yliopisto), Anton Granvik (Helsingin yliopisto) & Tarja Heinonen
(Kotimaisten kielten keskus)

Työpajan johdantopuheenvuorossa tarkastelemme kieliopillisen luovuuden käsitettä, joka on ollut esillä konstruktiokieliopin alaan kuuluvassa tutkimuksessa viime vuosina. Joidenkin näkemysten mukaan (esim. Bergs 2019; alun perin Sampson 2016) kieliopillinen luovuus jakautuu kahteen tyyppiin: F-luovuuteen (*fixed creativity*), jota voi pitää mallinmukaisena luovuutena, ja E-luovuuteen (*extended creativity*), jossa olemassa olevista malleista poiketaan. Pohdimme, miten nämä käsitteet suhteutuvat vanhastaan tunnettuihin käsitteisiin, kuten produktiivisuuteen ja konventionaalistumiseen, ja onko luovuus ylipäänsä hyödyllinen käsite. Lähestymme kieliopillista luovuutta väistämättä suhteellisena ja rajoiltaan sumeana käsitteenä: ensinnäkin on kyseenalaista, voiko mitään kielellistä luovuutta pitää mallinmukaisuudesta vapaana, ja toiseksi luovasti käytetyn ilmaisun "luovuusarvo" vaihtelee kielenkäyttäjien kielellisten kokemusten mukaan. Lisäksi on epäselvää, miten luovuus suhteutuu tahattomiin innovaatioihin ja lipsahduksiin. Käsitteen hämäryydestä huolimatta luovuus on kuitenkin myös tervetullut näkökulma kielioppiin: se huomioi sekä kielen kognitiivisen että sosiaalisen ulottuvuuden ja suhtautuu normeista poikkeavaan kielenkäyttöön kielenkäyttäjien inherenttinä ja positiivisena resurssina.

Puheenvuorossa kieliopillisen luovuuden käsitettä ja sen herättämiä kysymyksiä tarkastellaan nuorten keskuudessa suosittujen ilmaisujen kautta. Onko esimerkiksi englannin kielestä sellaisenaan lainattujen elementtien (esim. *bro; fax; legit; lowkey*) käyttäminen jotakin muuta kuin kieliopillista luovuutta? Tai onko E-luovuutta, kun englanninkieliset elementit yhdistetään suomeen tarkoituksella kömpelösti (*joo there is more paketti coming; meen nyt shop*) tai väärin kirjoitettuna (*oli söpö moument*)? Esityksessä tarkastellaan myös nuorten itsensä näkökulmaa luovaan kielenkäyttöön: millaisia motiiveja ja funktioita luovalla kielenkäytöllä on omassa sosiaalisessa ryhmässä ja millaisia käsityksiä ja asenteita luovaan kielenkäyttöön liittyy.

Lähteet

- Bergs, A. (2019). What, if anything, is linguistic creativity? *Gestalt Theory* 41.2, (s. 173–183).
Sampson, G. (2016). Two ideas of creativity. Teoksessa M. Hinton (toim.), *Evidence, experiment and argument in linguistics and philosophy of language* (s. 15–26). Bern: Peter Lang.

Luovuutta vai lipsahdus – jos kumpakaan?

Aineiston rajaamisesta polaarisuusainesten harvinaisten käyttöjen analyysissa

Jutta Salminen (Helsingin yliopisto)

Lingvististä aineistoa koostaessa täytyy aina arvioida, mikä kuuluu mukaan ja mitä rajataan aineiston ulkopuolelle. Selkeitä poisrajattavia ovat esimerkiksi korpushaun epätarkkuuden myötä mukaan joutuneet kysymyksenasettelun ulkopuoliset tapaukset. Sen sijaan esiintymän norminvastaisuus on monimutkaisempi, tutkijan arviointiin perustuva syy rajata aineistoa (ks. *normatiivinen seula*, Itkonen & Pajunen 2013: 27–32), etenkin kun tarkastellaan ilmeisten (lyönti)virheiden (kuten *kenetkään*, po. *kenetkähän*) sijaan epäselvempiä rajatapauksia. Harvinaisen kielenilmiön kohdalla kysymys korostuu, sillä pienessä aineistossa yksittäisellä esimerkillä on iso rooli. Lisäksi aineistonvalintaa ohjaa tällöin myös korpuksen koko (Niva ym. 2024: 487, 494; myös Ylikoski 2020: 235). Laajuuden ohella mm. argumentoituuden yleisyys tekee Suomi24-korpuksesta (S24) – jossa myös ajoittain poiketaan (ei vain yleiskielen) normeista – *kenetkään*-aineistoni antoisimman aineslähteen (n = 130).

Tarkastelen esitelmässä kieltohakuisen *kenetkään*-akkusatiivin esiintymiä, jotka saavat kysymään, onko kyse luovasta mutta motivoituneesta rakenteiden sekoittumisesta (*structural mismatch*) vai normipoikkeamasta (*anomaly*) (ks. Bergs 2019: 178–181), joka pitäisi joko poistaa aineistosta tai ainakin merkitä erikseen? (Kieltohakuisuuden ja kieltopartitiivin suhteesta, ks. Salminen 2025: 445–449). Esimerkeissä pohdinnanalaiset ainekset on lihavoitu ja relevantit kontekstipiirteet kursivoitu.

- (1) *Et tee siinä **kenetkään** muut kuin itsesi pelleksi...* (S24, 2006)
- (2) *Tuskin kalpeus saa **kenetkään** kavahtamaan.* (S24, 2016)
- (3) A: eikös *kenelläkään* ole mitään tietoa...?
B: tai ehkä **ne kenetkään** ovat päivät töissä eivätkä päivystä päästäkseen vastailemaan keskustelupalstoilla. (S24, 2006)

Näistä (1) rikkoo selvimmin kieltopartitiivin normia,¹ *tuskin*-partikkelillinen (2) on rajatapaus (ks. VISK § 1626). (3):ssa *kenetkään* on täysin myönteisessä lauseessa, mutta käyttöä motivoi edeltävän kysymyksen kaiuttaminen (vrt. Israel 2011: 27). Se tekee tästä (luovasta?) *kenetkään*-käytöstä lisäksi kenties muita intentionaalisemman. Käsittelemäni normirajatapaukset kuitenkin syntynevät pääosin tiedostamattomasti. (Ks. Bergs 2019.) Akkusatiivimuodon sopivuuden (*appropriateness*) ohella tarkasteltavaksi nousee lukukongruenssin normi, josta poikkeamaa esimerkeissä (1) ja (3) selittänee akkusatiivin ja monikon nominatiivin synkretismi (-t). Näistä esimerkeistä käsin pyrin myös yleisempään metodologiseen pohdintaan.

¹ Vertailurakenteen implikaation 'teet vain itsesi pelleksi' vuoksi tämä partitiivittomuus tosin muistuttaa kontrastiivisen kiellon sisältävän eksistentiaalilauseen nominatiivia (*Kopissa ei ole kani vaan marsu*, VISK § 893).

Lähteet

- Bergs, A. (2019). What, If Anything, Is Linguistic Creativity? *Gestalt Theory* 41:2 (s. 173–183).
- Israel, M. (2011). *The Grammar of Polarity. Pragmatics, Sensitivity, and the logic of Scales*. Cambridge Studies in Linguistics 127. Cambridge: Cambridge University Press.
- Itkonen, E. & Pajunen, A. (2013). *Empiirisen kielitieteen metodologia*. Suomi 199. Helsinki: SKS.
- Niva, H., Silvennoinen O. O. & Wahlström, M. (2025). Mitä tutkimme, kun tutkimme Suomi24-korpusta? *Virittäjä* 129 (s. 487–517). <https://doi.org/10.23982/vir.163133>
- S24 = City Digital Group (2025). Suomi24 virkkeet -korpus 2001–2023, Korp-versio [aineisto]. Kielipankki. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:lb-2024051601>
- Salminen, J. (2025). Negative Polarität im Finnischen? Terminologische Entwicklung und Vergleich mit dem Deutschen. Teoksessa M. Pantermöller, M. Järventausta, L. Kolehmainen, & P. Kujamäki (toim.), *Kulturen, Konvergenzen und Kommunikation: Begegnungen zwischen Finnland und dem deutschsprachigen Raum* (s. 431–470). Mémoires de la Société Néophilologique: 114. Société Néophilologique. <https://doi.org/10.51814/h2ghwq76>
- VISK = Hakulinen, A., Vilkuna, M., Korhonen, R., Koivisto, V., Heinonen, T. R. & Alho, I. (2004). *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Verkko-versio, viitattu 4.2.2026. Saatavissa: <http://scripta.kotus.fi/visk> URN:ISBN:978-952-5446-35-7
- Ylikoski, J. (2020). Kielemme kääpiösijoista: prolatiivi, temporaali ja distributiivi. *Virittäjä* 124 (s. 529–554). <https://doi.org/10.23982/vir.76971>

Onko viuhtoa menemään uusi koloratiivikonstruktio?

Mari Siironen (Helsingin yliopisto)

Tarkastelen esitelmässäni viime vuosina selvästi yleistymään lähtenyttä konstruktiota. Se koostuu kahdesta verbistä, joista ensimmäinen on jokin deskriptiivinen tai onomatopoeettinen verbi, joka on konstruktion finiittiverbi, ja toinen on *mennä*-verbi MA-infinitiivin illatiivissa.

Kyse on siis tällaisista tapauksista:

- (1) Rollaattorilla **viuhdon menemään** sen minkä ennätän. (Suomi24)
- (2) **Sählätään** vain **menemään** nopeasti ja jyräämällä. (Suomi24)
- (3) - - kukin voi nähdä miten verovaroja **hassataan menemään**. (Suomi24)
- (4) Miehet **huiski menemään** [viikatteella]. (DMA, Oulujoki)

Konstruktiota käytetään sekä intransitiivisesti (esimerkit 1, 2 ja 4) että transitiivisesti (3). Menijä on intransitiivisissa lauseissa finiittiverbin subjekti ja transitiivisissa lauseissa sen objekti. Perinteisissä murteissa konstruktio ei vaikuta olleen yleinen. Löysin muutaman esiintymän pohjoispohjalaisista murteista (4).

Konstruktio tuntuu usein olevan sellainen, että halutaan ilmaista jonkin tekemistä vauhdikkaasti ja/tai huolettomasti (1, 4). Toisaalta sen käyttö ilmaisee joskus myös paheksuntaa (2, 3).

Tämä konstruktio muistuttaa jossain määrin koloratiivikonstruktiota, jossa deskriptiiviseen pääverbiin liittyy kyseistä toimintoa, yleensä liikettä tai ääntelyä, neutraalisti kuvaavan verbin A-infinitiivi. (VISK §493, §450). Näitä ovat esimerkiksi *mennä körötteli / meni körötteli / körötteli meni*. (Katso näistä tarkemmin Hamunen 2012, Jarva 2020). Toinen samantyyppinen konstruktio on hämäläistyypinen *panna tehden* -konstruktio (esim. Salonen 2024).

Tarkastelen esitelmässäni sitä, missä ja milloin tätä rakennetta esiintyy ja mitä sillä ilmaistaan. Mikä on se tarve, joka panee sanomaan *hassataan menemään* sen sijaan että sanoisi vain *hassataan*?

Pohdin myös, onko kyse ns. F-luovuudesta vai E-luovuudesta. Kyseiset käsitteet ovat peräisin Sampsonilta (2016), jonka mukaan F-luovuus viittaa omintakeisiin kielellisten rakenteiden käyttötapoihin, jotka kuitenkin perustuvat kielen olemassa olevaan rakenteiden varastoon, kun taas E-luovuus viittaa innovaatioihin, jotka rikkovat tai laajentavat kielen kieliopillisia sääntöjä tai rajoituksia ja johtavat täysin uusien rakenteiden luomiseen.

Lähteet

Kannisto, A. (1901). Lauseopillisia havaintoja läntisen Etelä-Hämeen kielimurteesta. *Suomi* III:20. (s. 57–58, 224–225). Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Hamunen, M. (2012). Koloratiivirakenne, liike ja tapa. Teoksessa I. Herlin & L. Kotilainen (toim.), *Verbit ja konstruktiot*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Jarva, V. (2020). Koloratiivirakenne itämerensuomalaisissa kielissä. Teoksessa Holopainen, S., Kuokkala, J. Saarikivi J. & Virtanen, S. (toim.), *Ёмас Сымың Нэке Вөртур Ётност Самын Патум. Scripta miscellanea in honorem Ulla-Maija Forsberg*. <https://doi.org/10.33341/sus.11.10>.

Salonen, M. (2024). *Pan ny ottajen – panna*-verbi murteissa. *Kielikello*. <https://kielikello.fi/pan-ny-ottajen/>

Sampson, G. (2016). Two ideas of creativity. Teoksessa M. Hinton (toim.), *Evidence, experiment and argument in linguistics and philosophy of language* (s. 15–26). Bern: Peter Lang.

VISK = Hakulinen, A., Vilkuna, M., Korhonen, R., Koivisto, V., Heinonen, T. R. & Alho, I. (2004). *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Verkko-versio, viitattu 14.1.2026. Saatavissa: <http://scripta.kotus.fi/visk> URN:ISBN:978-952-5446-35-7

Aineisto

City Digital Group (2025). Suomi24 virkkeet -korpus 2021–2023, Korp-versio [aineisto]. Kielipankki. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:lb-2024030601>

Helsingin yliopisto, suomen kielen, suomalais-ugrialaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos (2003). *Digitaalinen muoto-opin arkisto* [aineisto]. Kielipankki. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:lb-201403261>